

Mėsininkai, žurnalistai ir “Sodros” reforma

Dr. Raimondas Kuodis,
ekonomikos analitikas

Mėginimas “pramušti” mokesčių lengvatas kitų sąskaita nieko nekainuoja, liežuvio už tai neišraus, o nauda gali būti didžiulė. Todėl kartas nuo karto išgirstame tikrai akiplėšiškų pasiūlymų.

<Įkarta: “Sodra” turi sukurti asmenines įmokų apskaitos sąskaitas visiems gyventojams >

Garsus humoristas Artūras Orlauskas – Zakarauskas savo televizijos laidoje turėjo rubriką “Nesąmonių muziejus”. Kaip ekonomistas, daug metų rašantis apie apverktiną Lietuvos viešųjų finansų būklę ir skylėtą mokesčių sistemą, taip pat sukaupiau panašų “eksponatų” rinkinėlį.

Ilgą laiką pagal įžūlumą niekas negalėjo prilygti epopėjai su 2003 metais pramuštu lengvatiniu 5 proc. PVM tarifu atšaldytai mėsei. Pagrindinis šios lengvatos tikslas buvo padidinti mėsos vartojimą ir mėsos perdirbėjų pelną kitus maisto produktus gaminančių ūkio subjektų sąskaita.

Tačiau tai dar ne pabaiga. Mėsos perdirbėjų lobistai, paskatinti šios sėkmės, ėmė siūlyti dar įžūlesnes priemones, ką puikiai apibendrino skandalingas Lietuvos mėsos perdirbėjų asociacijos vadovo A. Rudžio pasisakymas viename dienraščių 2003 metų pabaigoje: ”Kelia nerimą ir nelygios konkurencinės sąlygos pačioje Lietuvoje. Žaliai mėšai šiuo metu taikomas 5% PVM tarifas, o gaminiams – net 18%. Manau, kad tai trukdo ir trukdys kitais metais plėtotis mėsos perdirbimo pramonei.”

Viešųjų finansų nesąmonių muziejuje daug metų pirmaujantiems mėsininkams neseniai rimtą iššūkį metė Lietuvos žurnalistų sąjunga ir jos pirmininkas Dainius Radzevičiaus, viešai pasiguodęs, kad žurnalistai ir kiti pagal autorines sutartis honorarus gaunantys kūrybiniai žmonės yra socialiai neapginti.

Ne kartą mėginau atkreipti valdžios dėmesį į tai, kad vidutinės pensijos Lietuvoje yra labai mažos daugiausiai dėl to, kad daug žmonių atleisti nuo įmokų “Sodrai” arba moka įmokas tik bazinei pensijai (ūkininkai, autoriai, patentininkai, vokeliuose algas gaunantys ir t.t.). Galima būtų manyti, kad tie, kurie nemoka “Sodrai” įmokų dabar, negaus pensijų ateityje. Tačiau, kaip rašiau medžiagoje Valstybės ūkio strategijoms, tokie žmonės (o jų yra daug) gali išsirinkti valdžią, kuri jų pasigailės, todėl negalima ignoruoti šios ateities problemos jau dabar. Tai va – ateitis ką tik atėjo...

Žurnalistų sąjungos pareiškimas ir yra bandymas gauti pensijas už jas nieko nemokėjus. „Taip neteisinga ir nesąžininga – savo didžiausią kūrybinį potencialą atidavę žmonės turi turėti teisę į socialines garantijas, o kūrybinių darbuotojų padėtis šiandien yra akivaizdžiai blogiausia iš visų darbo rinkos dalyvių“, - teigia ponas D. Radzevičius.

Tie, kas turi geresnę atmintį, prisimins, kad siūlymai iš esmės naikinti autorinių sutarčių institutą iš esmės buvo blokuojami pačių žiniasklaidos magnatų. Prisimenu, kaip iš vieno straipsnio, kuriame vardijau Lietuvos mokesčių sistemos “skyles”, redaktorius išbraukė būtent “autorines sutartis”. Tad ką daryti?

Akademinėse diskusijose ne kartą siūliau rimtai apsvarstyti “Sodros” reformą, įkuriant virtualių asmeninių sąskaitų sistemą (profesionalai žino ją angliškų pavadinimu *notional defined contributions*). “Sodroje” būtų apskaitomos visų gyventojų įmokos ir jų pensijos būtų siejamos su jose sukauptu įmokų suma. Tokia

sistema yra Lenkijoje, Švedijoje, Latvijoje, Italijoje ir net Mongolijoje. “Sodra” vis dar liktų einamosiomis įmokomis paremta sistema (angl. *pay-as-you-go*), bet aiškiau matytųsi kas kokios pensijos nusipelnė. Šiuo metu ne tik žurnalistai gauna nepastovų darbo užmokestį (dauguma iš tikrųjų gauna daugiau mažiau pastovų),- yra didžiulė armija laikinų emigrantų, šešėlinėje ekonomikoje dirbančių ir t.t. Globalizacija gali lemti dar mažiau pastovų užimtumą ir dažną darboviečių (šalies viduje ir užsienyje) kaitą.

Tokia “Sodros” reforma turėtų ir kitų pranašumų. Dabar mūsų socialinio draudimo sistemoje egzistuoja gana didelis ir nelabai skaidrus (kai kas sakytų, kad politinių vėjų įtakojamas) pajamų perskirstymas – nėra lubų “Sodros” įmokoms (bet išmokoms yra), nesimato aiškios sistemos kaip didinamos pensijos (kaip gimsta sprendimai pensijas didinti per bazinės pensijos ir/ar draudžiamųjų pajamų didinimą). Ši sistema taip pat sukurtų geras paskatas neslėpti “Sodros” įmokų, dirbtinai neskatinant anksti palikti darbo rinką anksti išeinant į pensiją ir t.t.

Tačiau ar politikai ir ministrė V.Blinkevičiūtė ryšis tokiam skaidrumui?